

Alcumena

Pismo Interdyscyplinarne
Interdisciplinary Journal

Nr 1(9)/2022

DOI: 10.34813/psc.1.2022.3

www.alcumena.fundacijapsc.pl

Recenzja

Anna Wojciuk, Hanna Scheiber (red.), STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE. ANTOLOGIA TEKSTÓW ŹRÓDŁOWYCH. TOM 2: WSPÓŁCZESNE OBLICZA DZIEDZINY - PO 1989 ROKU (INTERNATIONAL RELATIONS. THE ANTHOLOGY OF WRITTEN SOURCES. VOLUME 2: THE MODERN DISCIPLINE AFTER 1989), *Wydawnictwa UW, Warszawa 2022, ss. 722.*

Niemalże od początków istnienia stosunków międzynarodowych jako osobnej, samodzielnej dziedziny naukowej, polscy uczeni brali aktywny udział w funkcjonowaniu rozmaitych gremiów i towarzystw naukowych zajmujących się właśnie badaniem tych grup zagadnień, które dziś znamy pod zbiorczą nazwą stosunków lub studiów międzynarodowych. Wymienić w tym miejscu należy zwłaszcza polskich specjalistów w zakresie prawa międzynarodowego, takich jak Antoni Deryng, Ludwik Ehrlich, Wacław Komarnicki czy Bohdan Winiarski, ale także historiozofa Feliksa Konecznego wraz z proponowaną przez niego oryginalną teorią cywilizacji.

Dynamiczny rozwój dziedziny w Polsce lat 20. i 30. XX w. został zahamowany przez wybuch II wojny światowej, a następnie znalezienie się w sowieckiej strefie wpływów. Pierwsze lata nowej rzeczywistości polityczno-społecznej nie były równoznaczne z absolutnym oderwaniem polskich stosunków międzynarodowych od społeczności światowej (w 1947 r. wydany został *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych* L. Ehrlicha, zaś w latach późniejszych kilka jego książek dotyczących prawa międzynarodowego; także badacze polscy na uchodźstwie pozostawali aktywni), to z biegiem lat coraz bardziej

zauważalne stawały się publikacje nacechowane w mniejszym lub większym stopniu ideologicznie i wpisujące się w określony klucz polityczny preferowany przez komunistyczne władze. Choć więc okres PRL można pod względem literatury (także tej naukowej) oraz jej dostępności można traktować ambiwalentnie – z jednej strony setki wydawanych publikacji autorów rodzimych, a także przekładów z autorów obcych, z drugiej zaś publikacje gloryfikujące panujący system oraz wszechobecna w państwie autorytarna cenzura – faktem pozostaje, że dostępność publikacji autorów zachodnich pozostawała co najmniej ograniczona. Stawiało to kolejne pokolenia polskich badaczy oraz studentów niejako poza głównym nurtem dyskusji i debat, które naznaczyły współczesne stosunki międzynarodowe¹.

Powyższa sytuacja zmieniła się wraz z zakończeniem zimnej wojny oraz stopniowym włączaniem się Polski w szero-

ko rozumiane struktury świata zachodniego. Nie inaczej było w przypadku nauki o stosunkach międzynarodowych, która wreszcie w pełni mogła otworzyć się na kilkunasto-, a wręcz kilkudziesięcioletni dorobek badaczy europejskich, a zwłaszcza amerykańskich. Jednakże, pomimo otwarcia, a także wzmożonych kontaktów z badaczami z całego świata, pewnego rodzaju problemem pozostała dostępność przekładów na język polski wielu tekstów, w tym także klasycznych już i przełomowych artykułów z renomowanych czasopism naukowych. Problem ten pozostaje aktualny także współcześnie, lecz istniejąca w tłumaczeniach luka jest stopniowo wypełniana.

Jednym z takich wypełnień jest drugi tom *Stosunków międzynarodowych. Antologii tekstów źródłowych* w redakcji Anny Wojciuk oraz Hanny Schreiber, wydany nakładem Wydawnictw Uniwersytetu Warszawskiego w 2022 r. Ta licząca ponad 720 stron pozycja zawiera łącznie 40 przekładów tekstów wydanych po 1989 r., dokonanych przez 39 polskich badaczy reprezentujących prawie 20 różnych ośrodków naukowych. Warto przy tym nadmienić, że wyselekcjonowane starannie teksty zostały przetłumaczone na język polski po raz pierwszy – czytelnicy mają więc do czynienia z książką, która nie jest prostym przedrukiem z innych publikacji, lecz realną nowością i dziełem wieloletniej pracy tłumaczy i redaktorek.

¹ W tym miejscu wypada podkreślić, że autor celowo stosuje pewną generalizację. Wiadomym jest, że przynależność Polski do bloku państw skupionych wokół ZSRR nie była równoznaczna z kompletnym odcięciem od świata zachodniego. Także w czasie istnienia PRL polscy badacze i studenci byli w stanie zapoznawać się z dorobkiem badaczy zachodnich oraz mieli możliwości wyjazdów np. stypendialnych na uczelnie zachodnioeuropejskie oraz amerykańskie. Celem zastosowanej generalizacji jest więc przedstawienie ówczesnych braków w powszechności i dostępności tekstów zachodnich oraz ich tłumaczeń na język polski.

Tematycznie antologia obejmuje nurty i podejścia, które charakteryzują współczesne stosunki międzynarodowe w zakresie teoretycznym, normatywnym i metodologicznym, a więc m.in. w zakresie teorii realizmu strukturalnego (John J. Mearsheimer, *Falszywa obietnica instytucji międzynarodowych* w przekładzie Jana Sadkiewicza, ss. 201-220), realizmu neoklasycznego (Gideon Rose, *Realizm neoklasyczny a teorie polityki zagranicznej* w przekładzie Dominiki Szymańskiej, ss. 330-347), neoliberalizmu (Andrew Moravcsik, *Traktując preferencje poważnie: liberalna teoria polityki międzynarodowej* w przekładzie Jerzego Ciechańskiego, ss. 251-264) czy konstruktywizmu (Alexander Wendt, *Anarchia jest tym, za co mają ją państwa: społeczne konstruowanie polityki opartej na sile* w przekładzie Alicji Curanović, ss. 66-84).

Ciekawymi zdaniem autora tłumaczeniami są również teksty odnoszące się do nowszych i być może mniej przez to obecnych w głównym nurcie koncepcji badawczych. Na wyróżnienie zasługują tu więc przekłady poświęcone np. feminizmowi (Cynthia Enloe, *Banany, plaże i bazy* w przekładzie Aleksandry Jarczewskiej, ss. 21-37 – tekst ten stanowi symboliczne otwarcie całej antologii; J. Ann Tickner, *Jaki jest twój program badawczy? Kilka feministycznych odpowiedzi na pytania o metodologię*

stosunków międzynarodowych w przekładzie Katarzyny Cholewińskiej, ss. 425-444) i niezachodniemu postrzeganiu stosunków międzynarodowych (Amitav Acharya, Barry Buzan, *Dlaczego nie ma niezachodnich teorii stosunków międzynarodowych? Wprowadzenie* w przekładzie Jakuba Olchowskiego, ss. 529-544; Yan Xuetong, *Chińskie wartości versus liberalizm: która z ideologii ukształtuje między narodowy porządek normatywny?* w przekładzie Dominika Mierzejewskiego, ss. 678-692). Na wyróżnienie zasługują również przekłady tłumaczeń tekstów poświęconych zagadnieniom bezpieczeństwa (Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, *Bezpieczeństwo. Nowa rama analizy* w przekładzie Łukasza Fijałkowskiego, ss. 312-329; Peter J. Katzenstein, *Kultura bezpieczeństwa narodowego* w przekładzie Joanny Kulskiej, ss. 235-250) oraz *Nierównomierny i kombinowany rozwój: międzynarodowość w teorii i historii* Justina Rosenberga (ss. 651-665, przekład Mateusz Smolaga), który skupia się na samym pojęciu międzynarodowości w stosunkach międzynarodowych.

Wraz z pierwszym tomem – *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych. Tom I: Korzenie dyscypliny – do 1989 roku* – wydany w 2018 r. także nakładem Wydawnictw Uniwersytetu Warszawskiego, omawiana publikacja stanowi nieoceniony z nauko-

wego punktu widzenia dyptyk, na który składają się kluczowe dla rozwoju stosunków międzynarodowych teksty. Dwutomowa antologia znajdzie zastosowanie zarówno w warsztacie badawczym, ale również – a być może przede wszystkim – dydaktycznym, stanowiąc znaczącą pomoc i ułatwienie w kształceniu studentów oraz zapoznawaniu ich z kluczowymi dla dziedziny tekstami, co z kolei może się przełożyć na dalszy jej rozwój, tym razem już z polskim wkładem. Wreszcie omawiana pozycja stanowić może ciekawy sposób na popularyzowanie wie-

dzy o stosunkach międzynarodowych i źródło informacji dla osób, które nie są w żadnym stopniu związane zawodowo z dyscypliną, a które chciałyby zrozumieć otaczającą je rzeczywistość międzynarodową, lecz nie miały wcześniej takiej możliwości czy to ze względu na mnogość istniejących artykułów, czy to na utrudniony do nich dostęp, czy też ze względu na istniejącą barierę językową – *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych* dla takich czytelników również może stanowić ciekawą i wartą uwagi lekturę.

Keywords: IR, source text, anthology.

Tomasz Dranicki

ORCID: 0000-0001-6459-7967

Uniwersytet Warszawski

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych